

Sterke groei van het aantal duurzaamheidscollectieven.

Een expertgroep schat dat er in ons land inmiddels meer dan 500.000 tot anderhalf miljoen mensen betrokken zijn in collectieven, coöperaties en sociale ondernemingen rond onder andere voedsel, energie, zorg en mobiliteit. Deze beweging wordt wel de ‘commons’ genoemd.¹

Wat zijn de commons?

Bij de commons denken we aan een “gemeengoed”, dat beheerd wordt volgens de regels van de eigen groep, in relatie tot overheid en markt, maar grotendeels in autonomie. Het zijn veelal initiatieven “van onderop”, met zelforganisatie als algemeen kenmerk. De logica van de commons is in de kern het “met elkaar uitproberen hoe je collectieve waarde creëert”. Het zijn daarmee “oefenen en praktijkruimtes voor de nieuwe economie”. Het transformatief potentieel, dwz. het vermogen om een verandering naar een duurzamer systeem te bewerkstelligen, is groot.

Groei in de afgelopen jaren

In een rapport uit 2015² is de toenmalige beweging in kaart gebracht. De beweging kent vele gedaantes. In dit rapport werden onderscheiden: burgerinitiatieven, ondernemende gemeenschappen, wijkondernemingen, vernieuwende coöperaties en sociale ondernemingen. Toen werd geschat dat de beweging in ons land 250.000 tot 750.000 betrokkenen kent.

Sindsdien heeft de beweging een flinke groei doorgemaakt. Zo waren er eind 2019 inmiddels 582 **energie**-coöperaties in ons land, met in totaal ca. 85.000 deelnemers. Het laatste jaar zijn er weer 100 energie-coöperaties bijgekomen. In de **zorg** is het aantal initiatieven meer dan verdubbeld t.o.v. 5 jaar geleden, tot 1300 initiatieven op dit moment. Voor **voedsel, stadslandbouw en grondeigendom** zijn alleen al in de provincie Utrecht 120 initiatieven bekend, dit zullen er landelijk wellicht meer dan 1000 zijn. Veel initiatieven zijn “onder de radar”; zij hebben zich niet bekend gemaakt, bijvoorbeeld op een platform.

Naast de genoemde thema’s zien we ook een veelheid van nieuwe initiatieven ontstaan op een diversiteit aan thema’s, zoals datacommons, de makersbeweging en allerlei vormen van het delen en lenen van spullen.

We schatten dat de omvang van de beweging is verdubbeld in de afgelopen 5 jaar. Zo komen we op een omvang van meer dan 500.000 tot 1.5 miljoen deelnemers.

Groei, verspreiding en inbedding

Voor vele initiatieven is de pioniersfase voorbij. Ze zijn in een nieuwe fase beland, waarin de verdere verspreiding en institutionalisering centraal staan. Zo is bijvoorbeeld bij zorgcoöperaties zichtbaar dat zij inmiddels reguliere taken van huisartsen over gaan nemen. Energiecoöperaties werken inmiddels samen met de gevestigde energiebedrijven.

Ook is inmiddels zichtbaar dat lokale experimenten geleid hebben tot een vruchtbare voedingsbodem, waarop andere initiatieven (kunnen) floreren. Een energie-initiatief kan zo verder worden uitgebouwd met bijvoorbeeld deelauto’s en zorg.

De verdere verspreiding blijft evenwel problematisch. Op andere locaties zijn andere contexten aanwezig, waardoor een goed voorbeeld niet direct goed doet volgen. Ook het aanpassen of inrichten van een adequate leeromgeving voor de overdracht van ervaringen is hierbij van groot belang.

¹ Deze expert schatting is samengesteld door Sjoerd Kluiving (ASI/VU Amsterdam) en Harm van den Heiligenberg (Universiteit Utrecht) met inbreng van diverse wetenschappelijke experts op de thema’s voedsel, energie, zorg, collectieve actie en transitie, en is gepresenteerd op het Springtij Forum 2020. Deze schatting zal in de komende maanden verder worden onderbouwd via wetenschappelijk onderzoek. Dit onderzoek maakt deel uit van het programma van De TransitieMotor, zie www.detransitiemotor.nl.

² Zie rapport ‘Quick scan aard, omvang en impact van maatschappelijk initiatief’. Groene Brein, DRIFT, SE-lab, 2015

Hoe verder?

Het is wel duidelijk dat de commons-beweging een serieuze omvang heeft gekregen. Het is nu zoeken naar de manieren om verdere groei en inbedding mogelijk te maken.